

Het tegendraadse leven van Jo Otten

Men kan zich afvragen of een biografie van ruim 800 bladzijden niet te veel eer is voor de tweederangsschrijver die de in 1901 te Rotterdam geboren schrijver Jo Otten toch wel was. Rob Groenewegen, de auteur van deze prachtig uitgegeven biografie, toont met verve aan dat dit geenszins het geval was. Otten mag dan wel geen groot schrijver geweest zijn, hij was wel een man met een interessant tegendraads leven en dito oeuvre.

Jo Otten werd geboren in een welgesteld gezin – zijn vader was stadsarchitect – en heeft eigenlijk nooit echt moeten werken voor het dagelijks brood, al volstonden de ouderlijke subsidies niet altijd om zijn royale levensstijl te bekostigen en probeerde hij af en toe (onder meer als privéleraar Italiaans) wat bij te verdienen. Hij had dus alle tijd om zich bezig te houden met de dingen die hij graag deed, zoals vrouwen versieren, reizen, film kijken en vooral: schrijven. Dat resulteerde in mislukte relaties, een bestuursfunctie bij de Filmliga en in twintig zelfstandige publicaties, zowel essays, verhalen als romans.

Na enkele bijdragen in kranten (*NRC*) en tijdschriften (*De Vrije Bladen*, *Den Gulden Winckel*) debuteerde Otten in 1928 met *Het fascisme*, de boekversie van zijn proefschrift, wat voornamelijk een apologie van het Italiaanse fascisme en Mussolini in het bijzonder was. Otten zou trouwens zijn leven lang antidemocratische opvattingen huldigen en de Duce nooit afvallen. Het is ironisch – sommigen zouden misschien zeggen: immanent rechtvaardig – dat hij op 10 mei 1940 in Den Haag omkwam door een vliegtuigbom van die andere fascistische staat. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat Jo Otten het nazisme veel minder genegen was dan het Italiaanse fascisme. Toch lijkt zijn houding wel veel problematischer geweest te zijn dan Groenewegen wil toegeven. Zo gaat hij nogal licht over Ottens medewerking in 1940 (onder een pseudoniem!) aan het Duitsvriendelijke *Haagsche Maandblad* dat geleid werd door de fascist William Westerman. De term ‘crypto-fascist’ lijkt Otten op het lijf geschreven. Otten ontleende zijn levensfilosofie trouwens aan het futurisme, zowat de kunstzinnige versie van het fascisme, dat geweld predikte en snelheid en beweging verheerlijkte. In het essay *Mobiliteit en revolutie* (1932) – als bijlage in de biografie opgenomen – werkte Otten zijn ideeën uit. Het concept ‘mobiliteit’ kreeg zowel een ideële als een concrete invulling, een recept tegen de monotonie van het dagelijkse leven. Dat maakte van Otten een vaak

letterlijk ongrijpbaar figuur – vandaar de titel *Te leven op duizend plaatsen* – en een moeilijk man in de omgang. Vreemd genoeg leidde deze theoretische mobiliteit niet tot een sprankelende literatuur, wat in mijn ogen vooral te wijten is aan zijn overdreven sérieux en volstrekt humorloze schrijfstijl, zoals ten overvloede blijkt uit de vaak (te) lange citaten waarmee Groenewegen zijn biografie lardeerde.

Het mag niet verbazen dat Ottens hunkerden naar erkenning in kringen van het spraakmakende maandblad *Forum* op niets uitdraaiden. Alle Forumianen waren vanaf het begin immers rabiaat antifascistisch. Ja, uitgever Stols en Jan Greshoff hebben ook enige tijd sympathie voor Mussolini gevoeld maar zij zagen hun ‘vergissing tijdig in’ (blz. 222). Zelfs Menno ter Braak, die in zijn Rotterdamse tijd vriendschappelijke banden met Otten onderhield, moest niks van zijn ideeën en literaire werk weten. Het kwam zelfs zover dat Otten zijn uitgevers vroeg om geen recensie-exemplaren van zijn boek naar *Het Vaderland* te sturen, omdat hij toch wist dat Ter Braak ze de grond zou inboren. Ook met Du Perron verliep de omgang aanvankelijk stroef, al was er wel enige toenadering toen ze beiden tegen het einde van de jaren dertig in de ban raakten van Multatuli. Maar het is de vraag of het ooit echt goed gekomen zou zijn tussen hen, mochten ze tijd van leven hebben gehad. Ter Braak en Du Perron stierven enkele dagen na Otten, op 14 mei 1940.

Ondanks het feit dat Jo Otten in mijn ogen een belangrijk schrijver noch een aangename persoonlijkheid was, heb ik deze biografie van deze tegendraadse man met veel plezier gelezen. Rob Groenewegen belicht bovendien aspecten van het literaire leven tijdens het Interbellum die in andere studies vaak onderbelicht blijven, maar er wel een belangrijke aanvulling bij vormen.

Manu van der Aa, in *Streven*, oktober 2012